

*18 myter om Freud och
vägen framåt:
psykoanalysens fader
analyserad*

För Folkvetts läsare, och för skeptikerrörelsen i allmänhet, är det knappast en hemlighet att Freuds psykoanalytiska lära står på mycket skakig vetenskaplig grund. Likväl avslöjade vår tidning för ett år sedan i en artikel av Charlotta Sjöstedt (Folkvett 2021-1) att psykolog- och psykoterapeututbildningar på Göteborgs Universitet på vissa moment dominerades av Freudstudier. Det är uppenbart att Freuds idéer fortfarande har ett avsevärt inflytande på en del legitimationsgrundande utbildningar. Även inom kulturfären är det vanligt att på fullaste allvar både referera till Freuds psykoanalys och låta sig inspireras av den. I många sammanhang uppfattas fortfarande Freud

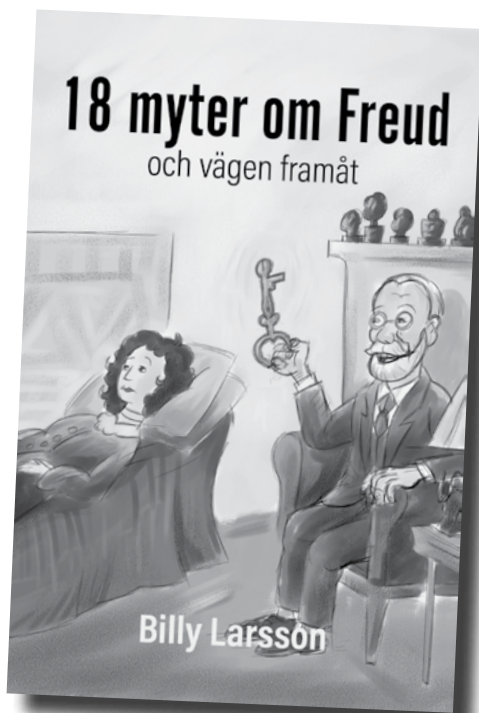
som framstående vetenskapsman och när Netflix 2016 gjorde en tv-serie om förra århundradets genier, ansågs Freud kvalificerad för ett avsnitt.

Moderna, evidensbaserade psykologer har för länge sedan släppt alla kopplingar till psykoanalysen. Metodmässigt vetenskapliga behandlingar med en helt annan, grundforskningsbaserad teoribas dominerar på många utbildningar, även om undantag, som det ovan nämnda exemplet i Göteborg, finns på kurser i psykodynamisk terapi. Men trots att Freud har tappat en del av sitt inflytande finns fortfarande – även bland de psykologer som inte på något sätt låtit sig påverkas av Freud eller den moderna efterföljaren, psykodynamisk terapi – en uppfattning om att Freud ändå var en föregångare och utifrån den kontext han levde i - seriös.

En anledning kan vara att man på de flesta utbildningar snarare läser OM Freud och hans teorier, snarare än verk AV Freud.

Författaren till "Arton myter om Freud och vägen framåt", psykologen Billy Larsson, är bekant sedan tidigare för Folkvetts läsare. För tjugo år sedan (Folkvett 2002-4) skrev han en uppskattad kortare artikel med titeln "Var Freud vetenskapsman?". Redan där lade Larsson upp ett övertygande resonemang som ledde fram till slutsatsen att Freuds psykoanalys hade typiska pseudovetenskapliga kännetecken. Han har också skrivit böcker om klimatförändringens psykologi samt om kärlek och relationer.

Larsson har en gedigen eklektisk utbildningsbakgrund. Han har studerat filosofi och vetenskapsteori, han fördjupade sig i objektrelationsteori – en psykodynamisk teoriinriktning – under psykologutbildningen och är också

utbildad i KBT. I förordet beskriver han att hans intresse för olika terapiinriktningar och värdet av att göra psykoterapi till en vetenskap, utan skolbildningar, fanns redan för trettio år sedan. Och detta intresse har lett fram till föreliggande bok.

För läsaren märks det direkt att den research som författaren har gjort är extremt omfattande. Han tycks ha läst Freuds originalverk mycket grundligt, han har stud-

erat det som finns av de föredrag, anteckningar och andra publikationer som Freud eljest har lämnat efter sig, han har noggrant läst den privata korrespondens mellan Freud och hans förtrogna som finns bevarad och han har följt upp vad som är känt om Freuds patienter, både innan psykoanalysen med Freud, och efter. Han har också satt sig in i de teorier andra dåtida framstående namn inom psykologin – som den franske neurologen Charcot, som Freud under en period praktiserade hos – haft, och hur dessa påverkat Freud. Vidare beskriver han Freuds kontakt med sina lärjungar och kollegor, som Adler och Jung, en kontakt som blev alltmer ansträngd med tiden.

En av de mest intressanta greppen är att författaren jämför vad Freud hävdar offentligt om hur hans behandlingar går – i böcker, föredrag och artiklar – och vad han samtidigt skriver i förtroende till sin vän Wilhelm Fliess – en korrespondens som pågick i 17 år och som finns publicerad i bokform (Freud var mycket ihärdig med att dessa brev skulle förstöras). Ett exempel är att Freud i ett föredrag beskriver stora framgångar i behandlingen av 18 patienter, medan han samtidigt i brev beklagar sig för sin vän att hans mottagning står tom och inga behandlingar fullföljts. Diskrepansen mellan vad han utåt hävdar och vad han privat medger är uppenbar.

Larsson nöjer sig inte heller med att konstatera att Freuds idéer var befängda, utan han läser noggrant fallbeskrivningarna och hur Freud resonerar sig fram till sina slutsatser. Här blir läsaren nästan chockad. För de flesta moderna psykologer ter sig Freuds teorier bisarra, men när Larsson synar med lupp vad Freud skrivit, ter det sig helt obegripligt att ens Freuds samtida kunde ta honom på

Billy Larsson

allvar. Det som främst skiljer ut Freud från hans samtida tänkare är hans fullständiga övertygelse om att de flesta psykiska störningar har sexuell grund, och i synnerhet oipiduskomplexet och den infantila sexualiteten – det som Freud räknade som sin största ”upptäckt”.

Ett av flera exempel är Freuds analys av en av hans mest berömda fall ”vargmannen”. Freud intresserar sig inte

nämnvärt för vad den då 18-årige analysanden sökte för (patienten hade kärleksbekymmer och var nedstämd efter att ha ådragit sig gonorré). I stället fokuserar Freud på den rädsla för vargar patienten hade som barn, eftersom Freud anser att alla psykiska störningar har sin grund i de första årens infantila sexualitet. Här tolkas barnets mardröm om vargar (barnet hade nyligen läst en skrämmande barnbok om vargar och hört om en vargattack) som ett oidipalt trauma som enligt Freud härrör från att barnet vid 18 månaders ålder sett sina föräldrar kopulera. Barnet hade då kunnat se mammans kön och uppfattat det som ett sår orsakat av att hon blivit kastrerad. Utifrån Freuds teori vill små pojkar också ha sex med sin far, och pojken skall då ha bedömt att priset för detta sexuella intresse skulle bli alltför högt, eftersom han då, precis som sin mor, skulle vara tvungen att kastreras. Redan här tar sig nog en läsare för pannan över Freuds absurda slutsatser, men Larsson förhåller sig snarare nyktert beskrivande, och lägger inte in sina värderingar. Texten får tala för sig själv. I stället konstaterar han att om barnet sett detta samlag – något som vargmannen naturligtvis inte själv har kunnat erinra sig – skulle det i princip varit omöjligt för barnet att se moderns kön i den samlagsställning som Freud angivit, om inte barnet befunnit sig rakt inunder de kopulerande föräldrarna. Här hade författaren lätt kunnat anta en raljerande ton, men han håller sig nyktert konstaterande.

Ovanstående exempel är typiskt för Freuds tillvägagångssätt. Hans teorier kommer inte ur hans kliniska arbete. I stället skapar han sin sexualteori och sedan ägnar han stor energi åt att bekräfta den med ofta extremt märkliga tolkningar där en fantasi eller dröm antar ett sym-

bolvärde och tillåts genom icke falsifierbara resonemang bekräfta teorin.

I Larssons bok växer det efterhand fram en bild av Freud som skiljer sig från den genikult han åtnjöt. Han var ärelysten, uppenbart grandios, lättkränkt och ofta föraktfull mot både sina patienter och medmänniskor. I hans privata anteckningar likställer han sina vetenskapliga insatser med Kopernikus och Darwin och blir mycket besviken för att han förbises för Nobelpriset. Han drog sig inte för att ljuga om resultatet av sina behandlingar och i vissa fall tycks de ha varit rena påhitt. Myt efter myt disseskeras och avfärdas stringent av författaren. Freuds var inte unik i sin samtid, med undantag för hans sexualteori. Hans tankar om barnsexualitet och oidipuskomplexet var inte baserade på observationer av barn, utan sprunget ur Freuds egen fantasi och han var inte en framgångsrik behandlare. Att hans spekulativa psykoanalys ”går till botten med mänskliga problem” faller på sin egen orimlighet och försvaret av Freuds teorier och metod baserat på att man skall anse att psykoanalysen skall betraktas som en humanvetenskap med hermeneutisk metodik, fungerar helt enkelt inte. Freud använde sig inte av hermeneutisk forskningsmetodik.

Han spekulerade utifrån teorier han inte kunde visa belägg för och ignorerade när empirin pekade åt ett annat håll. När kartan

Han drog sig inte för att ljuga om resultatet av sina behandlingar och i vissa fall tycks de ha varit rena påhitt.

inte stämde med verkligheten, gällde kartan. Psykoanalys är en pseudovetenskap.

Författaren konstaterar också att den psykoanalytiska rörelsen, i synnerhet under 1900-talets början, hade tydligt sektliknande drag. Var man inte hundraprocentigt med den ansågs man vara emot den. Intern kritik bemöttes med utrensning, avvikande åsikter skulle kontrolleras och förhindras och det fanns ett tydligt dyrkande av ledaren: Freud.

I bokens avslutande kapitel stakar Larsson ut en tänkt väg framåt. Han är mycket kritisk till de skolbildningar som utkristalliserat sig inom psykologisk behandling. Kritiken gäller även den inriktning som för närvarande har bäst evidens: KBT. Han pekar på likheter mellan de olika skolornas behandlingsprotokoll och menar att uppdelningen mellan olika inriktningar försvårar korsbefrukning. Hans önskan är inte bara att Freud definitivt förpassas till historien, utan att terapiskolorna försvinner och ersätts av en gemensam faktor: god evidens.

Trots att informationsmängden är massiv, är ändå boken förhållandevis lättläst. Författaren har ett självklart flyt i sitt språk och bokens disposition är tydlig och logisk. Denna bok är ett måste för alla som på något sätt har kommit i kontakt med Freuds idéer. Och vem har inte det?

Dan Katz

ARTON MYTER OM FREUD OCH VÄGEN FRAMÅT

Billy Larsson
Lava förlag, 2022